

ÕIGUSKANTSLER

Priit Potisepp
Peadirektor
Statistikaamet
stat@stat.ee

Teie nr
Õiguskantsler 12.04.2011 nr 6-8/101112/1101905

Ettepanek rikkumise kõrvaldamiseks

Austatud härra Potisepp

Väljaandega Ametlikud Teadaanded tutvudes tuvastasin, et Statistikaamet avaldab selles muu hulgas teateid füüsilisest isikust andmeesitaja nime, tegevusvaldkonna ning aadressiga. Täpsemalt uurisin põllumajandusstatistika tegemist puudutavaid teateid ehk teateid, millega Statistikaamet teavitab andmeesitajaid, et neilt oodatakse aruandeid nende põllumajandusliku tegevuse kohta. Kuivõrd mul tekkis kahtlus, et taoline isikuandmete avalikustamine võib riivata nendes teadetes nimetatud isikute õigust eraelu puutumatusele, siis asusin küsimust omal algatusel lähemalt uurima.

Analüüsinud mulle asjas teatavaks saanud asjaolusid, leian, et

Statistikaamet on füüsilisest isikust andmeesitajate isikuandmeid põllumajandusstatistika tegemist puudutavate teadete väljaandes Ametlikud Teadaanded avalikustamise kaudu rikkunud põhiõiguste ja –vabaduste tagamise põhimõtet ning hea halduse tava.

Teen Teile õiguskantsleri seaduse § 35¹ lg 2 alusel ettepaneku:

- 1) lõpetada Ametlikes Teadaannetes avaldatavates põllumajandusstatistika tegemist puudutavates teadetes füüsilisest isikust andmeesitajate isikuandmete avalikustamine;**
- 2) taotleda Justiitsministeeriumilt Riigi Teataja seaduse § 13 lg 12 alusel õigusliku aluseta avaldatud füüsiliste isikute isikuandmeid sisaldavate põllumajandusstatistika tegemist puudutavate teadete kustutamist;**
- 3) eelistada edaspidi füüsilisest isikust andmeesitajatele põllumajandusstatistika tegemist puudutava teate edastamisel vormi, millega jõuab teave andmeesitajani realselt, mitte näiliselt või vormiliselt.**

Järgnevalt selgitan Teile, millel minu seisukoht põhineb. Esmalt annan ülevaate menetluste käigus kogutud teabest (I) ning seejärel esitan oma seisukoha (II) ning ettepaneku (III).

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

I Asjaolud ja menetluse käik

Eelmisel kevadel sain väikestelt põllumajandustootjatelt kaebusi põllumajandusstatistika kogumise korralduse osas. Nende kaebuste lahendamise käigus uurisin muu hulgas, kuidas Statistikaamet teavitab põllumajandusstatistika tegemiseks andmeesitajaid andmete esitamise kohustustusest.¹ Tuvastasin, et Statistikaamet avaldab andmeesitajate teavitamiseks väljaandes Ametlikud Teadaanded teateid, milles avalikustab selle füüsilise isiku nime, elukoha ning põllumajandusliku tegevusvaldkonna, kes peab esitama andmeid riikliku statistika tegemiseks (edaspidi ka *teated*). Näiteks avaldati Ametlikes Teadaannetes järgmiseid andmeid sisaldav teade: *V.L. – M talu U küla K vald - 74602 Harju maakond - 109911 - Loomakasvatus. Mesindus - Aasta - 25.01.2011* (olen isikuandmete kaitseks asendanud isiku nime initsiaalidega ning aadressis leiduvad kohanimed tähtedega, väljaandes Ametlikud Teadaanded oli aga toodud isiku täisnimi ja täielik aadress).

Teadete avaldamisega seotud asjaolude väljaselgitamiseks pöördusin Teie poole esmalt oma 30.03.2010 kirjaga nr 6-1/100340/1001933, milles palusin muu hulgas teavet põllumajandusega tegelevate füüsiliste isikute teavitamise kohta andmete esitamise vajadusest. Samuti soovisin teada, millisel õiguslikul alusel avaldab Statistikaamet teateid, millest nähtub isiku põllumajanduslik tegevusala ning elukoht, väljaandes Ametlikud Teadaanded (edaspidi ka *AT*). Esitasin samasisulise järelepärimise oma 31.03.2010 kirjas nr 6-1/100340/1991932 ka rahandusministrile.

Selgitasite oma 23.04.2010 vastuses nr 1.1-3/10/481, et riikliku statistika seaduse (edaspidi: *RSIS*) § 30 lõikest 1 tuleneb andmeesitajate teavitamise kohustus, kuid seadusandja on jätnud andmeesitajate teavitamise vormi riikliku statistika tegija otsustada. Leidsite, et seejuures peab teavitamisvorm olema selline, et see võimaldaks andmeesitajal saada teada oma kohustustest, kuid ei tohiks olla riikliku statistika tegemisel tasuvuse seisukohalt koormav. Just eeltoodud kaalutlustel avaldate teate *AT*-s. Seejuures rõhutasite, et *AT*-s teate avaldamine tagab Teie arvates andmeesitaja avaliku informeerituse aruande esitamise kohustusest ja tähtajast. Lisaks märkisite, et paberil teavituskirju saadate erandina vaid isikutele, kellel võib puududa juurdepääs internetile.

Rahandusminister leidis oma 30.04.2010 kirjas nr 1.1-13/5188 analoogiliselt Teie seisukohaga, et andmeesitajate teavitamise vormi üle otsustate statistika tegijana Teie, kuna seaduses ei sätestata andmeesitajate teavitamise vormi. Rahandusminister juhtis tähelepanu ka vajadusele avaldada teated viisil, mis poleks koormav riikliku statistika tegemise tasuvuse seisukohalt. Samas möönis rahandusminister, et andmeesitajate teavitamiseks *AT* kasutamise õigusliku aluse, eesmärgipärasuse ning isikuandmete kaitsega seonduv vajab täiendavat analüüsimist ja vajadusel ümberkorraldamist.

Pöördusin oma 06.07.2010 kirjaga nr 6-8/101112/1004010 uuesti rahandusministri poole ning palusin täiendavat teavet *AT*-s isikuandmeid sisaldavate Statistikaameti teadete avaldamise õiguslike aluste osas. Rahandusminister vastas koostöös Teiega minu kirjale 04.08.2010 (kiri nr 1.1-13/5188).

---

¹ Kuivõrd need menetlused - see tähendab menetlus, mis puudutab laiemalt põllumajandusstatistika kogumist väiketootjatelt (menetluse nr 6-1/100340), ning menetlus, mis puudutab Statistikaameti teadete avaldamist Ametlikes Teadaannetes (menetlus nr 6-8/101112), on osaliselt seotud, siis käesoleva asja lahendamisel olen tuginenud mõlemas menetluses kogutud informatsioonile.

Rahandusminister selgitas, et andmeesitajaid teavitatakse posti teel lihtkirjaga ja e-posti aadressi olemasolul ka elektroonilise kirjaga jooksva aasta 15. detsembriks järgneval aastal tekkivast andmete esitamise kohustusest. Lisaks avaldatakse teade AT-s. Samuti märkis rahandusminister, et konkreetseid teavitamiseks kasutatavaid infokanaleid ei ole peetud vajalikuks riikliku statistika seadusesse lisada, kuid vajadusel võib andmeesitajate teavitamisega seotud küsimusi seaduses ka täpsemalt sätestada.

Rahandusminister selgitas füüsilistest isikutest andmeesitajate teavitamise korraldust ka lähemalt, märkides, et füüsilisi isikuid ei ole üldjuhul võimalik teavitada e-postiga, sest puudub teave e-posti aadresside osas. Aruande esitamine on isikule kohustuslik ning aruande esitamata jätmise eest on Teil õigus teha ettekirjutus ja määrata sunniraha. Seega peab olema vajadusel võimalik tõestada, et isik on oma aruandekohustusest teadlik. Lihtkirjana edastatud teate puhul ei ole see võimalik. Tähtitud kirja saatmine on aga oluliselt kulukam,² mistõttu avaldataksegi teade AT-s.

II Õiguskantsleri seisukoht

Järgnevalt annan ülevaate isikuandmete avaldamise põhiseaduslikust taustast, seejärel uurin, kuidas on reguleeritud isikuandmete avalikustamine andmeesitajate teavitamisel seoses riikliku statistika tegemisega. Viimaks analüüsin Statistikaameti tegevust füüsilistest isikutest andmeesitajate isikuandmete avalikustamisel põllumajandusstatistika tegemisega seotud teadetes ja selle kooskõla seaduste ning põhiseadusega.

2.1. Isikuandmete avaldamise põhiseaduslik taust

Põhiseaduse § 26 sätestab igäihe õiguse eraelu puutumatusele. Eraelu määratletakse kui õigust elada omaenda elu minimaalse sekkumisega ning muu hulgas kontrollida enda kohta käivat informatsiooni.³ Põhiseaduses toodud põhiõiguste kataloogi järgi saab toimingud isikuandmetega paigutada eraelu kaitsealasse.⁴ PS § 26 lause 2 märgib, et riigiasutused ei tohi kellegi eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. Eeltoodud normist nähtub, et isiku eraellu sekkumiseks peab olema seaduses sätestatud alus ja põhiseaduses nimetatud eesmärk.⁵

Seega, isikuandmetega seotud toimingud, mille kaudu riik sekkub isiku eraellu, eeldavad seaduses sätestatud aluse olemasolu. Loomulikult peab põhiõiguse riive vastama ka PS §-st 11 tulenevale proportsionaalsuse põhimõttele.

2.2. Andmeesitaja teavitamist ja isikuandmete avalikustamist reguleerivad õigusnormid

RStS § 30 lg 1 kohustab riikliku statistika tegijat teatama andmeesitajale piisavalt vara temalt kogutavate andmete koosseisu, andmete kasutamise eesmärgi, statistilise töötlemise ja levitamise

² Tähtitud kirja saatmine maksab 1,65 EUR ja tavakirja saatmine 0,35 EUR. Füüsilisest isikust respondentide arv on rahandusministri hinnangul umbes 6000 (arv muutub aastate lõikes mõnel määral sõltuvalt läbiviidavatest vaatlustest). Seega oleks tähtitud kirjade saatmisel lisanduv kulu 8300 - 9500 eurot aastas.

³ Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee resolutsioon nr 428 (1970) ja resolutsioon nr 1165 (1998) viidatud Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Teine täiendatud väljaanne, 2008, komm 8, lk 280 kaudu.

⁴ U. Lõhmus. Kommentaarid §-le 26. - Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Teine täiendatud väljaanne, 2008, § 26 komm 9.3, lk 281-282.

⁵ Vt PS § 26 teises lauses sisalduvate piiranguklauslite kohta M. Ernits. II peatüki sissejuhatus. - Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Teine täiendatud väljaanne, 2008, komm 8.2, lk 89-90.

põhimõtted ning esitamise tähtpäeva. Riikliku statistika tegija peab teavitama andmeesitajat ka vastutusest seaduses sätestatud nõuete rikkumise eest.

Riikliku statistika seadus ei täpsusta, kuidas andmeesitajat tuleb teavitada ning kas andmeesitaja teavitamiseks võib avalikustada tema isikuandmeid väljaandes Ametlikud Teadaanded. Isikuandmete kaitse on täpsemalt reguleeritud isikuandmete kaitse seaduses (edaspidi: *IKS*). *IKS* § 4 lg 1 järgi on isikuandmed mis tahes andmed tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, sõltumata sellest, millisel kujul või millises vormis need andmed on. *IKS* § 5 kohaselt on isikuandmete töötlemine iga isikuandmetega tehtav toiming, sealhulgas isikuandmete avalikustamine. Isikuandmete töötlemine on tulenevalt *IKS* § 10 lõikest 1 lubatud üksnes andmesubjekti nõusolekul, kui seadus ei sätesta teisiti. *IKS* § 10 lõike 2 järgi võib haldusorgan isikuandmeid töödelda seaduses ettenähtud kohustuse täitmiseks. Isikuandmete avalikustamisega seonduvaid küsimusi reguleerib täiendavalt *IKS* § 11, mis on erinormiks *IKS* § 10 suhtes. *IKS* § 11 lg 1 järgi ei kohaldata isikuandmete töötlemisele isikuandmete kaitse seaduse ülejäänud sätteid, kui andmesubjekt on oma isikuandmed avalikustanud ise, andnud *IKS* § 12 kohase nõusoleku nende avalikustamiseks või kui isikuandmed avalikustatakse seaduse alusel. Seega eeldab isikuandmete avalikustamine teatud eeltingimus(t)e täitmist.

Peale isikuandmete avalikustamise eelduste tuleb kindlaks teha ka AT-s teate avaldamise tingimused. Riigi Teataja seaduse (edaspidi: *RTS*) § 13 lõike 1 järgi on Ametlikud Teadaanded Eesti Vabariigi ametlik võrguväljaanne ja andmekogu. *RTS* § 13 lg 2 täpsustab, et Ametlikes Teadaannetes avaldatakse teated, kutsed ja kuulutused, mille avaldamise kohustus tuleneb seadusest või Vabariigi Valitsuse või ministri määrusest ja mille avaldamist muus väljaandes ei ole ette nähtud.

2.3 Isikuandmete avalikustamine Statistikaameti teadetes

Teie poolt avalikus elektroonilises väljaandes Ametlikud Teadaanded avaldatav põllumajandusstatistika tegemist puudutav teade sisaldab füüsilise isiku nime koos tema aadressi ja tegevusvaldkonnaga. Need andmed saavad teate avaldamise järel avalikuks ning on avalikkusele juurdepääsetavad. Andmete avaldamine AT teates sellises mahus vähendab kahtlemata isiku privaatsust ja riivab tema PS § 26 sätestatud õigust eraelu puutumatusele.

Põhiseadus nõuab, et inimese eraelu puutumatuse riiveks oleks seaduslik alus. Seadusliku aluse nõue isikuandmete avalikustamiseks tuleneb sisuliselt ka *IKS* § 11 lõikest 1. Nimetatud norm sätestab isikuandmete avalikustamisele kolm alternatiivset eeldust: andmesubjekt on oma isikuandmed avalikustanud ise, andnud nõusoleku nende avalikustamiseks või isikuandmed avalikustatakse seaduse alusel. Nimetatud eeldustest ühe täitmisel võib isikuandmeid avalikustada.

Seega tuleb välja selgitada, kas isikuandmete avalikustamiseks Statistikaameti teadetes on mõni eelnimetatud eeldustest täidetud.

Analüüsitavaid teateid koostate ja edastate AT-s avaldamiseks Teie. Teade avaldatakse seega Teie algatusel ning valimisse sattunud isiku (esmakordseks) teavitamiseks. Seetõttu ei ole võimalik põhjendada isikuandmete avalikustamist andmesubjekti enese (andmeid avalikustava) tegevusega ega tema nõusolekuga⁶ andmete avalikustamiseks. Kuivõrd muid *IKS* § 11 lõikes 1 nimetatud

---

⁶ Isiku nõusolekut tema isikuandmete avalikustamiseks reguleeritakse *IKS* §-s 12. *IKS* § 12 sätestab nõusoleku andmisele väga kõrged nõuded. Nt andmesubjekti tahteavaldus, millega ta lubab oma isikuandmeid töödelda, kehtib üksnes juhul, kui see tugineb andmesubjekti vabal tahtel. Nõusolekus peavad olema selgelt määratletud andmed, mille töötlemiseks luba antakse, andmete töötlemise eesmärk ning isikud, kellele andmete edastamine on lubatud, samuti

aluseid isikuandmete avalikustamiseks ei esine, siis peaks isikuandmete avalikustamiseks olema seaduses selge norm, mis lubab Statistikaametil avalikustada andmeesitajate teavitamise eesmärgil isikuandmeid AT-s.

Olen nii Teil kui rahandusministril palunud viidata sellele õigusnormile, millest tuleneb Statistikaametile õigus avalikustada isikuandmeid AT-s avaldatavates teadetes. Nii Teie kui rahandusminister olete tuletanud õiguse isikuandmeid sisaldavate teadete AT-s avalikustamiseks RStS § 30 lõikest 1 tulenevast andmeesitajate üldisest teavitamiskohustusest.⁷ Olete seejuures möönnud, et viidatud norm ei reguleeri, kuidas andmeesitajaid tuleb teavitada.

RStS § 30 lõikest 1 tuleneb tõesti riikliku statistika tegija kohustus teavitada andmeesitajaid. RStS § 30 lõikes 1 ei sätesta samas andmeesitajate teavitamise vormi. Sellega jäetakse seotud üksikasjad riikliku statistika tegija otsustada. Riikliku statistika tegija kaalutusõigust piirab aga isikuandmete avalikustamise osas IKS § 11 lg 1. Teatavasti lubab IKS § 11 lg 1 isikuandmeid avalikustada vaid teatud juhtudel (andmete avalikustamine andmesubjekti enese poolt, andmesubjekti nõusolekul või seaduse alusel). Nagu eelnevalt selgitasin, siis antud juhtumil ei ole isikuandmete avalikustamise aluseks andmesubjekti nõusolek, samuti pole andmesubjekt oma isikuandmeid eelnevalt ise avalikustanud. Eeltoodud kinnitab lisaks ka RTS § 13 lõikest 2 ning haldusmenetluse seaduse § 31 lõikest 1 tulenev nõue, et teate AT-s avaldamiseks peab olema vastav alus seaduses. **Järelikult oleks isikuandmete õiguspärane avalikustamine võimalik üksnes seaduse alusel. Käesoleval hetkel puudub seaduses alus, mis lubaks Statistikaametil avalikustada Ametlikes Teadaannetes avaldatavates põllumajandusstatistika tegemist puudutavates teadetes isikuandmeid. Nimelt ei saa RStS § 30 lõiget 1 pidada selliseks legitiimseks aluseks. Eeltoodud põhjusel on isikuandmete avalikustamine põllumajandusstatistika tegemist puudutavates AT teadetes IKS § 11 lõikega 1 vastuolus. Ühtlasi rikub isikuandmete avalikustamine seadusliku aluseta PS §-st 26 tulenevat isiku õigust eraelu puutumatusele.**

Isikuandmete avalikustamise proportsionaalsus

Lisaks eelnevalt nimetatud probleemile tahan Teie tähelepanu juhtida sellele, et ka seadusest tulenev alus ei tähenda alati, et isikuandmete avalikustamine oleks igal juhtumil põhiseadusega kooskõlas. Eraldi tuleb hinnata vastava regulatsiooni ja ka praktika proportsionaalsust. Iga põhiõiguse riive peab olema sobiv, vajalik ja mõõdukas. Isiku põhiõiguse riive proportsionaalsuse hindamisel tuleb arvestada ka riive eesmärgiga ning sellega, kas sama eesmärgi oleks võimalik saavutada muul moel.⁸ Isikuandmete kaitse kontekstis tuleb lisaks arvestada isikuandmete töötlemise põhimõtetega, näiteks eesmärgikohasuse ja minimaalsuse põhimõtted (IKS § 6 punktid 2 ja 3).

---

andmete kolmandatele isikutele edastamise tingimused ning andmesubjekti õigused tema isikuandmete edasise töötlemise osas. Vaikimist või tegevusetust nõusolekuks ei loeta. Nõusolek võib olla osaline ja tingimuslik. Nõusolek peab olema kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, välja arvatud juhul, kui vorminõude järgmine ei ole andmetöötlemise erilise viisi tõttu võimalik. Kui nõusolek antakse koos teise tahteavaldusega, peab isiku nõusolek olema selgelt eristatav.

⁷ Kuivõrd meie kirjavahetuse kestel on jõustunud uus riikliku statistika seadus, siis olete oma kirjades lisaks jõustunud seadusele viidanud ka eelnõu asjakohasele sättele ning eelnevalt kehtinud riikliku statistika seaduse vastavale normile. Lähtudes sellest, et andmeesitajate teavitamist puudutavas osas ei ole õigusnormid kehtivas riikliku statistika seaduses põhimõtteliselt erinevad eelnõus esitatutega või varemkehtinud normidega ei ole ma teinud eraldi viiteid eelnõule ega eelnevalt kehtinud riikliku statistika seadusele.

⁸ Teie ja rahandusministri vastustest minu teabe nõudmistele ilmnes, et Ametlikes Teadaannetes avaldatakse Statistikaameti teateid eelkõige sellega kaasnevaid kulusid silmas pidades. Menetlusökonoomika on kindlasti oluline asjaolu, mida tuleb põhiõiguse riive lubatavuse hindamisel arvesse võtta. Teisalt ei tohiks riigi tegevusega kaasnevad kulud osutada ka ainsaks kriteeriumiks probleem eri lahenduste vahel valiku langetamisel.

Teie vastusest selgus, et füüsilisest isikust andmeesitaja kohta **avaldatakse teade AT-s**, kuid talle **edastatakse sama teade ka posti teel**, kuna kõigil füüsilistel isikutel ei pruugi olla interneti kasutamise võimalust. Juhin Teie tähelepanu, et teate avaldamiseks sobiva vormi valikul tuleb arvestada, et teate avaldamiseks tuleb valida „tõhus ja mõistlik vahend“.⁹ Tõenäosust, et füüsiline isik leiab teda puudutava teate AT-st¹⁰ ei saa pidada eriti kõrgeks, mistõttu julgen kahelda, kas antud juhul on teate avaldamiseks valitud vahend tõhus ja mõistlik.¹¹ Ühtlasi märgin, et kui Te edastate teabe isikule postiga lähtudes eeldusest, et sellel konkreetisel isikul ei pruugi olla võimalust kasutada internetti, siis jääb täiesti arusaamatuks, miks on vajalik lisaks isikuandmete avalikustamine vormis, mida teavitataval isikul Teie arvates ei ole võimalik üleüldse kasutada. Seega tuleks riikliku statistika seaduses isikuandmete avalikustamist reguleerides analüüsida, kas praegu kasutatavad abinõud, kui neid soovitakse jätkuvalt kasutada, oleksid soovitud eesmärgi saavutamiseks sobivad, kas sama eesmärki oleks võimalik saavutada ka muul moel ning kas neid abinõusid saab pidada mõõdukaks.

III Ettepanek

Arvestades kõiki asjaolusid ning eriti seda, et käesoleval hetkel puudub vastuolus PS §-ga 26 ning IKS § 11 lõikega 1 norm, mis lubaks Statistikaametil avalikustada Ametlikes Teadaannetes isikuandmeid, leian, et olete rikkunud põhiõiguste ja –vabaduste tagamise põhimõtet ning hea halduse tava. Teen Teile õiguskantsleri seaduse § 35¹ lg 2 alusel ettepaneku:

- 1) lõpetada Ametlikes Teadaannetes avaldatavates põllumajandusstatistika tegemist puudutavates teadetes füüsilisest isikust andmeesitajate isikuandmete avalikustamine;
- 2) taotleda Justiitsministeeriumilt Riigi Teataja seaduse § 13 lg 12 alusel õigusliku aluseta avaldatud füüsiliste isikute isikuandmeid sisaldavate põllumajandusstatistika tegemist puudutavate teadete kustutamist;
- 3) eelistada edaspidi füüsilisest isikust andmeesitajatele põllumajandusstatistika tegemist puudutava teate edastamisel vormi, millega jõuab teave andmeesitajani realselt, mitte näiliselt või vormiliselt.

Palun teavitage mind hiljemalt 16.05.2011, kuidas kavatsete minu ettepanekut täita.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Indrek Teder

Evelin Lopman 693 8431 Evelin.Lopman@oiguskantsler.ee

⁹ Vt RKHKm 07.05.2003, nr 3-3-1-31-03, p 32 jj.

¹⁰ Osundan, et Statistikaameti teated on sedavõrd mahukad, et avanevad arvutis, kas väga aeglaselt või ei avane üldse, see lubab mul arvata, et teated ei ole alati faktiliselt ligipääsetavad ka elektrooniliselt.

¹¹ Teavitamisega kaasneva kuluse tuleb teavitamise vormi üle otsustamisel arvestada, kuid administratiivsetele raskustele ei tohi põhiõiguste riivamise kontekstis omistada liiga suurt kaalu. Vt RKPJKo 21.01.2004, nr 3-4-1-7-03, p 39.